

До спеціалізованої вченої ради Д 11.051.12 в
Донецькому національному університеті
імені Василя Стуса

ВІДГУК ОПОНЕНТА

на дисертацію Щербакової Наталії Володимирівни на тему:

«ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»,

**подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.04 - господарське право,
господарсько-процесуальне право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Україна переживає складний і вкрай важкий період, зумовлений введенням через російську агресію на її території воєнного стану. Війна торкнулась кожного українця, суб'єктів різних сфер діяльності, малого, середнього та великого бізнесу. Саме тому перед правовою системою країни постає завдання забезпечення належного правового регулювання суспільних відносин в період дії воєнного стану, в тому числі в сфері здійснення господарської діяльності, як одне із пріоритетних напрямів реалізації економічної політики держави.

Глобалізаційні та макроекономічні процеси, швидко змінюване конкурентне середовище вимагають нового рівня розвитку національних ринків, які стають все більш інтегрованими. Це зумовлює потребу в захисті інтересів суб'єктів господарювання щодо зміцнення їх позицій на відповідних ринках, в тому числі шляхом запровадження методів та інструментів економіко-правового характеру, зокрема застосування реорганізаційних процедур. Питання проведення реорганізації для багатьох суб'єктів господарювання є стратегічним, оскільки має на меті закріплення та зміцнення позицій на певному ринку, поглиблення, розширення спеціалізації

виробництва, зниження виробничих затрат, та, як наслідок, зростання конкурентоспроможності. Своєчасне проведення реорганізації господарських організацій виступає одним із ефективних заходів, який забезпечує оптимізацію системи функціонування та управління суб'єкта господарювання, належний розподіл та використання ресурсів, підвищення конкурентоздатності виготовленої продукції.

Крім того, положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в сфері регулювання компаній та корпоративного управління зумовлюють необхідність привести правові засади діяльності корпорацій, зокрема регулювання процесів реорганізації господарських організацій, на національному рівні до вимог європейських стандартів та поступове зближення з правилами і рекомендаціями ЄС. Власне правове забезпечення реорганізації господарських організацій має на меті забезпечувати баланс публічних і приватних інтересів в процесі організації і здійсненні господарської діяльності, слугуватиме стабільності та сталості економічної системи, сприяє розвитку і захисту економічної конкуренції, зміцненню господарського правопорядку в цілому.

Зазначена проблематика досліджувалась неодноразово як в юридичній, так і економічній літературі, була предметом багатьох наукових дискусій. Проте комплексного дослідження науково-теоретичних засад правового забезпечення реорганізації господарських організацій за останні десятиліття не проводилося.

З урахуванням викладеного можна констатувати, що дисертаційна робота Щербакової Наталії Володимирівни на тему: «Правове забезпечення реорганізації господарських організацій» є своєчасним для юридичної науки науковим дослідженням та виконана на актуальну тему.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України в рамках тем: «Розвиток правової системи

України: стан та перспективи» (державний реєстраційний номер 0112U002868), «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державний реєстраційний номер 0118U003140), теми кафедри цивільного права і процесу: «Охорона і захист майнових та особистих немайнових прав в сучасних умовах державотворення» (державний реєстраційний номер 0122U002491), в межах яких авторкою проведено дослідження та запропоновано шляхи удосконалення правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

Мета та завдання, методологія дослідження, його структура

Дисертанткою було обрано метою дисертаційного дослідження розроблення нових теоретико-правових положень щодо правового забезпечення реорганізації господарських організацій та формування концептуальних засад удосконалення господарського законодавства в цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети здобувачкою були поставлені та вирішені в дисертації наступні завдання: з'ясувати та виокремити економіко-правові передумови реорганізації господарських організацій; обґрунтувати значення реорганізації як правового засобу формування та зміни правового статусу господарських організацій; визначити місце правових норм про реорганізацію господарських організацій в системі національного права; визначити етапи становлення та розвитку правового регулювання реорганізації господарських організацій в історико-правовому аспекті; обґрунтувати напрями та шляхи удосконалення правового регулювання реорганізації господарських організацій; провести класифікацію видів реорганізації господарських організацій; визначити загальні та відмінні ознаки злиття та приєднання як форм укрупнення господарських організацій; виявити загальні та відмінні ознаки поділу та виділу як форм розукрупнення господарських організацій; виокремити особливості перетворення як форми реорганізації господарських організацій; визначити види складних реорганізаційних форм; виокремити етапи та угрупувати стадії процедури реорганізації господарських організацій;

визначити місце процедури *due diligence* («дью ділідженс») та комплаєнс в процесі здійснення реорганізації господарських організацій; конкретизувати порядок проведення конвертації акцій (часток, паїв) в процедурі реорганізації господарських організацій; визначити місце реорганізаційних договорів в системі господарсько-правових договорів; конкретизувати способи та форми захисту прав та законних інтересів учасників (акціонерів) під час реорганізації господарських організацій; уточнити особливості захисту прав та законних інтересів кредиторів з урахуванням аналізу законодавства ЄС та національного законодавства країн-членів ЄС; розмежувати поняття «оспорювання реорганізації», «оскарження рішення загальних зборів про реорганізацію», «скасування реорганізації», «визнання процедури реорганізації недійсною»; уточнити підстави визнання процедури реорганізації недійсною; конкретизувати правові наслідки визнання процедури реорганізації недійсною.

Враховуючи зазначену мету та поставлені завдання дисертаційного дослідження, варто відмітити, що зміст роботи, публікації дисертантки та реферат, зроблені в них висновки та пропозиції свідчать про те, що Н.В.Щербакова в цілому досягла поставленої мети шляхом вирішення вказаних завдань.

Зміст дисертації та реферату роботи дозволяє зробити висновок про те, що дисертація підготовлена на високому теоретичному рівні, викладена науковим стилем, має логічно побудовану структуру, яка складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Це дозволило дисертантці розкрити основні положення теми. Робота виконана у відповідності до визначеного авторкою об'єкта та предмета дослідження, не виходить за їхні межі.

Методологія дисертаційного дослідження, що обрана з огляду на поставлену мету та завдання дисертації з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, підтверджують обґрунтованість отриманих наукових результатів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які використовуються у юридичній науці, зокрема діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, аналізу та синтезу, порівняльно-правовий, формально-юридичний, історико-правовий тощо. Крім того, в дисертаційній роботі представлено аналіз наукових здобутків із проблем не тільки господарського права, а й інших галузей права (цивільного, податкового, фінансового тощо), наукових досліджень економічної науки. Все це супроводжується узагальненням та оцінкою стану законодавства України і практики його застосування та проведенням ґрунтовного порівняльно-правового аналізу законодавства інших країн (Німеччини, Франції, Польщі, Латвії, Литви, Естонії Чехії, Бельгії, Великої Британії, Швейцарії, США, Казахстану, Молдови).

Результатом проведення такого комплексного дослідження є аргументовані висновки та пропозиції.

Здобувачкою проаналізовано національне законодавство України, загальнотеоретичну і спеціальну наукову літературу з тематики дослідження, досвід і практики зарубіжних країн, правозастосовну господарську та судову практику (використовується загалом 708 джерел).

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація написана юридично грамотно, логічно послідовно, є самостійним науковим дослідженням.

Авторка зі знанням предмету дослідження, використанням значної кількості спеціальних фахових джерел (економічних, правових; вітчизняних, зарубіжних) в повній мірі розкрила тему дослідження, висвітлюючи стан і проблемні питання та перспективи подальшого розвитку господарсько-правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

В роботі вдало поєднана глибока теоретична розробка понятійного апарату, концептуальних засад проблематики правового забезпечення реорганізації господарських організацій, а також практичних проблем проведення реорганізації. Авторка заглиблюється у вирішення конкретних економіко-правових проблем у досліджуваній сфері.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є загалом аргументованими. Дисертантка в достатній мірі обґрунтувала концептуальні положення і пропозиції щодо господарсько-правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в науці господарського права системним комплексним дослідженням теорії і практики правового забезпечення реорганізації господарських організацій, на основі чого обґрунтовано нові концептуальні положення і пропозиції з його удосконалення.

Заслуговують на увагу наступні теоретичні висновки зроблені дисертанткою, які можна підтримати як аргументовані, а саме:

1) визначення реорганізаційних правовідносин як врегульованих нормами права суспільних відносин, які за галузевою приналежністю відносяться до господарських, є різновидом організаційно-господарських відносин; виникають в сфері господарювання щодо організації (в тому числі й управління) та безперервного здійснення господарської діяльності; характеризуються особливим суб'єктним складом – господарські організації; поєднанням організаційного та майнового елементів; відображенням приватних та публічних інтересів (їх збалансування), значним ступенем регулювання як з боку держави, так і з боку суб'єктів цих відносин;

2) визначення поняття реорганізаційного договору як договору, який спрямований на забезпечення проведення процедури реорганізації у формі злиття/приєднання шляхом узгоджених дій суб'єктів (господарських організацій) щодо передачі майна, майнових прав та обов'язків від правопередників до правонаступника чи на забезпечення проведення

поділу/виділу/перетворення шляхом узгоджених дій учасників (акціонерів, членів) щодо передачі частини майна, майнових прав та обов'язків від правопередника до правонаступника/ правонаступників на підставі універсального правонаступництва; доведено, що реорганізаційні договори формують самостійну групу господарських договорів організаційно-господарського характеру, до яких в залежності від форм реорганізації відносяться такі види договорів: договір про злиття/приєднання, договір про поділ/виділ, договір про перетворення;

3) конкретизація видів реорганізації з доповненням такими критеріями як (а) *фактично-юридична підстава, яка закладена в основі виникнення реорганізаційних правовідносин* – реорганізація, котра базується на рішенні учасників або органу господарської організації; на судовому рішенні; на рішенні відповідних державних органів; на нормі закону та має альтернативно-імперативний характер; (б) *кількість одночасно використаних форм реорганізації* – подвійна (складна) та одинична реорганізація; (в) *кількість одночасно використаних організаційно-правових форм господарських організацій в межах однієї форми реорганізації* – змішана та однорідна реорганізація; (г) *одночасне застосування різних форм реорганізації та різних організаційно-правових форм господарських організацій в межах однієї процедури реорганізації* – комбінаторна та проста реорганізація;

4) розмежування понять «оспорювання реорганізації», «оскарження рішення загальних зборів про реорганізацію», «скасування реорганізації», «визнання процедури реорганізації недійсною» з обґрунтуванням, що оспорювання реорганізації – це *процес*, відповідний стан (в якому знаходяться суб'єкти реорганізаційних правовідносин та має місце наявність спору щодо законності проведеної реорганізації), *зовнішньою складовою якого* виступають процедурні заходи (оскарження рішення загальних зборів про реорганізацію, скасування реорганізації), а *внутрішньою складовою* – змістовне (матеріальне) наповнення і як належний та ефективний засіб правового захисту – визнання процедури реорганізації недійсною.

Крім того, варто відзначити й такі висновки й пропозиції авторки, які мають прикладний характер та спрямовані вирішити конкретні завдання під час проведення процедури реорганізації господарських організацій, зокрема:

- обґрунтовано значення процедури *due diligence* («дью ділідженс») як ефективного економіко-правового інструменту, який має бути складовою частиною підготовчого етапу процедури реорганізації господарських організацій, та включати реалізацію сукупності інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на проведення комплексного і глибокого аналізу та належної перевірки й оцінки всіх аспектів фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта (організаційних, правових, фінансових, маркетингових, податкових, ринкових, технологічних) та економічної доцільності запланованої процедури реорганізації;

- обґрунтовано запровадження наступних положень з урахуванням законодавства зарубіжних країн та права ЄС: (1) одночасного використання різних форм реорганізації в межах однієї процедури проведення реорганізації господарської організації шляхом введення таких форм-конструкцій як: «*поділ шляхом придбання*» (одночасне використання форм: поділ та приєднання), «*виділ шляхом придбання*» (одночасне використання форм: виділ та приєднання); (2) додаткової форми реорганізації господарських товариств шляхом розукрупнення /дроблення господарської організації (для АТ, ТОВ/ТДВ) – як «*відділення*» (на рівні інших двох форм – поділу та виділу), яка застосовується для створення дочірніх підприємств і полягає в тому, що акції/частки в новому товаристві (при відділенні шляхом заснування) або акції/частки в товаристві- правонаступнику (при відділенні шляхом придбання) надаватимуться не акціонерам/учасникам товариства, що передає частину свого майна, а самому товариству;

- конкретизовано порядок проведення процедури реорганізації господарських організацій на різних стадіях розвитку реорганізаційних правовідносин з виокремленням обов'язкових та додаткових (факультативних) етапів в залежності від: суб'єктного складу (АТ), форми реорганізації (злиття,

приєднання), існування умов (визнання реорганізації шляхом злиття/приєднання концентрацією та/або наявність податкового боргу при реорганізації юридичної особи);

- виокремлено спеціальні корпоративно-правові способи захисту прав учасників (акціонерів) під час реорганізації господарських організацій шляхом їх поділу в залежності від форм захисту; у межах судової форми захисту виділено спеціальні корпоративно-правові способами захисту: а) визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) про реорганізацію господарських організацій; б) визнання недійсними умов злиття/приєднання, поділу/виділу; положень змісту річної фінансової звітності та щорічних звітів товариства; положень змісту звітів наглядової ради або ради директорів товариства, положень змісту експертного звіту; в) зобов'язання господарською організацією вчинити певні дії із надання інформації; г) визнання емісії цінних паперів недобросовісною та недійсною; д) скасування процедури реорганізації;

- встановлено підстави визнання процедури реорганізації недійсною (визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) про реорганізацію; визнання недійсними умов злиття/приєднання або умов поділу/виділу, умов перетворення; визнання недійсними відомостей щодо передачі прав та обов'язків, майна, які містяться в передавальному акті, та відомостей щодо розподілу прав та обов'язків, майна, які містяться в розподільчому балансі; визнання недійсними актів державних органів, які задіяні в процедурі реорганізації);

- конкретизовано підстави визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) або відповідного вищого органу управління про реорганізацію, якщо: (1) зміст рішення істотно суперечить інтересам господарської організації, щодо якої прийнято рішення про реорганізацію, та/або порушує законні права та охоронювані законом інтереси її учасників; та/або суперечить закону, статуту або установчому договору, іншим актам господарського законодавства, а також інтересам держави і суспільства; (2)

процедуру скликання та проведення загальних зборів учасників здійснено із порушеннями.

Слід зазначити, що дисертаційна робота містить й інші, не менш важливі та цікаві положення та пропозиції, які заслуговують на підтримку.

Викладені результати наукового дослідження характеризуються логікою наведених аргументів і пояснень, мають свій авторський підхід.

Таким чином, як свідчить стислий виклад здобутків дисертації Н. В. Щербакової, у дослідженні порушено і вирішено важливі теоретичні і практичні проблеми правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок, що дисертанткою дотримано вимоги академічної доброчесності. Дисертація Н. В. Щербакової містить посилання на згадані автором у тексті дисертації джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень інших авторів.

У дисертаційній роботі Н. В. Щербакової не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації, інших порушень, які ставлять під сумнів самостійний характер проведеного наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Результати дисертаційної роботи Н. В. Щербакової мають теоретичне і практичне значення, а їх реалізація сприятиме удосконаленню правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

Викладені у роботі положення формують цілісне уявлення про реорганізацію господарських організацій як господарсько-правове явище, її господарсько-правове забезпечення та можуть скласти підґрунтя для подальших досліджень проблемних питань господарсько-правового забезпечення цієї процедури та інших суміжних процедур, таких як припинення та створення господарських організацій. Окремі висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній діяльності; навчальному процесі при викладанні дисциплін, підготовці навчальних

посібників, підручників тощо; у законотворчій діяльності та у сфері правозастосування.

Положення дисертації використовуються у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Здійснення та захист цивільних прав та інтересів», «Корпоративне право» здобувачам спеціальності «Право» у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. Також окремі висновки та пропозиції отримали практичне впровадження у діяльності суб'єкта господарювання ТОВ «КПМГ-Україна», адвоката Січкара Д. В. Положення щодо удосконалення законодавства викладені в проектах Законів «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів щодо реорганізації господарських організацій» та «Про реорганізацію господарських організацій».

Зауваження за змістом дисертації

Зміст дисертаційної роботи Н. В. Щербакової вказує на творчий та унікальний характер проведеного дослідження.

У той же час окремі висновки, результати і пропозиції, сформульовані в роботі, мають дискусійний характер, а певні положення дисертації потребують уточнення і конкретизації. Слід вказати на окремі недоліки та суперечливі моменти, наявні у роботі.

Основні **зауваження** до змісту та форми окремих елементів дисертації можна сформулювати наступним чином:

1. Здобувачка провела, як свідчить дисертація, теоретичне узагальнення та запропонувала вирішення важливої наукової проблеми шляхом розробки доктринальних положень і висновків щодо удосконалення правового забезпечення реорганізації господарських організацій, з'ясування економіко-правових передумов реорганізації господарських організацій, поглиблення наукових знань про поняття, види, форми реорганізації господарських організацій, реорганізаційні правовідносини, процедуру проведення реорганізації господарських організацій та окремих її етапів, форми та способи захисту прав і законних інтересів учасників (акціонерів), кредиторів,

держави, підстави та правові наслідки визнання процедури реорганізації недійсною на що вона вказує на с.524 дисертаційної роботи. В ході захисту дисертації хотілось би почути формулювання та обґрунтування значення для юридичної науки наукової проблеми, вирішенню якої присвячена наукова робота.

2. Формулюючи перше положення новизни рівня «уперше» науковиця зосередила свою увагу на економічних завданнях діяльності господарських організацій, досягненні ринкових цілей (збереження чи зміцнення позицій на ринку, поглиблення спеціалізації виробництва, зниження витрат на виробництво і т.і.). В той же час не всі господарські організації мають на меті подібні цілі (некомерційне господарювання, соціальне господарювання). Вбачається, що такі аспекти залишилися поза увагою в роботі. Також при захисті хотілось би почути обґрунтування концепту терміну «правове завдання господарської організації», відмежування його від усталених у юридичній літературі конструкцій, що інституалізують мету діяльності господарської організації.

3. Додаткового пояснення в ході захисту хотілось би почути відносно співвідношення змісту положення першого рівня новизни «уперше», яке позначає реорганізацію в якості правового засобу формування та зміни правового статусу господарських організацій зі змістом першого абзацу «дістало подальшого розвитку положення щодо», в якому реорганізація визнається як правовий засіб, правовідношення, правовий інститут, юридичний склад, спосіб створення господарських організацій, спосіб припинення господарських організацій.

4. В рамках дослідження становлення та розвитку правового регулювання реорганізації господарських організацій (підпункт 1.4.1 дисертації) оновлено та удосконалено періодизацію законодавства про реорганізацію господарських організацій із виділенням семи етапів. Попередня періодизація становлення та розвитку правового регулювання злиття та приєднання господарських товариств (що є окремими складовими реорганізації) була проведена

Щербаковою Н.В. в якості новизни першого рівня при захисті кандидатської дисертації «Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств» у 2006 році. І якщо з виділенням нових періодів 5-7, що не були висвітлені у попередньому дисертаційному дослідженні, можна погодитись, то зміна часу початку і закінчення етапів 1-4 без суттєвого обґрунтування, викликає заперечення.

5. Список публікацій здобувачки за темою дисертації містить посилання на роботи, розміщені у наукових періодичних фахових: Scopus, Web of Sciens виданнях інших держав (позиції 27, 28, 29). До особистих здобутків авторки відповідно віднесено дослідження впливу міжнародних стандартів та стандартів ЄС на здійснення господарської діяльності суб'єктів господарювання в сфері продовольчої безпеки та захисту споживачів; дослідження проблемних аспектів правових наслідків невиконання договірних зобов'язань під час війни в контексті звільнення від відповідальності суб'єктів господарювання через обставини непереборної сили, що встановлюються ТТП України; застосування системного підходу до визначення інформації. В процесі захисту дисертації хотілось би почути більш розгорнуту аргументацію щодо впливу дослідженої у вказаних джерелах проблематики на теорію чи практику відносин реорганізації господарських організацій.

6. Досліджуючи передумови реорганізації господарських організацій (підрозділ 1.1 дисертації) науковиця залишила поза увагою вплив агресії російської федерації проти України. Вбачається, що цей мега-фактор, що вплинув практично на всі сфери суспільного життя нашої країни і відносини реорганізації не є виключенням. Позиція здобувачки з цього приводу могла би бути обговорена при захисті дисертації.

7. Юридична спільнота в останні роки активно обговорює проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період», реєстраційний номер 6013, що був прийнятий в першому читанні і наразі готується до

другого. Цей проект містить, зокрема, положення, що передбачають реорганізацію господарських організацій. Хотілось би почути в процесі захисту наукову оцінку здобувачки через призму проведеного нею дисертаційного дослідження.

Загальний висновок по дисертації

Дисертаційне дослідження Щербакової Наталії Володимирівни характеризується актуальністю. Наукова та практична значущість роботи підтверджується її зв'язком із науково-дослідними темами Донецького національного університету імені Василя Стуса «Розвиток правової системи України: стан та перспективи», «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи», «Охорона і захист майнових та особистих немайнових прав в сучасних умовах державотворення», де дисертантка брала участь у якості співвиконавця, та використанням результатів дисертаційної роботи у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса за дисциплінами «Цивільне право», «Здійснення та захист цивільних прав та інтересів», «Корпоративне право», діяльності адвоката Січкара Д.В., ТОВ «КПМГ-Україна», законопроектній роботі щодо текстів проектів законів України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів щодо реорганізації господарських організацій», «Про реорганізацію господарських організацій».

Положення наукової новизни кандидатської дисертації «Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств», захищеної здобувачкою у 2006 році у Інституті економіко-правових досліджень НАН України при формулюванні наукової новизни рецензованого наукового дослідження, окрім зазначеного у четвертому зауваженні цього відзиву, не використовувалися.

Як свідчить зміст дисертації та реферату, Щербакова Н.В. знає специфіку реорганізації господарських організацій різних форм власності, вміє ефективно аналізувати погляди і концепції українських і зарубіжних вчених і практиків, що покликані удосконалити таку діяльність, має власну думку і

сміливо її відстоює, піднімає теоретичні й практичні проблеми правового регулювання реорганізації та пропонує шляхи їх вирішення. Загалом дисертаційне дослідження виконане на високому рівні.

Дисертація Щербакової Н.В. є самостійним, завершеним монографічним дослідженням, а наявні у ній теоретичні положення та практичні рекомендації в сукупності дають можливість вирішення основних проблем, пов'язаних із правовим регулюванням реорганізації господарських організацій, обґрунтування нових пропозицій щодо вдосконалення чинного господарського законодавства.

За своїм змістом та науковою новизною дисертація на тему «Правове забезпечення реорганізації господарських організацій» відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор Щербакова Наталія Володимирівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Опонент:

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
член-кореспондент НАН України,
член-кореспондент НАПрН України,
директор Державної установи
«Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К.Макутова
Національної академії наук України»

В.А. Устименко